

s kicsoda többet mint Szegedi Kis István? E három kísérte pályáján, s legtovább az utolsó: a pálya végéig, állapítja meg róla a mű szerzője a 218-ik lapon. Kisnemesi családból származott, gyermek éveit letelte után a további iskolázatását már Lippán, majd Gyulán végezte el. Itt mint „tanulótársai közt legtanultabb, az iskolák önálló vezetésével bízott meg. 1535–45-ig azután 3 egyetemen tanult és képezi ki magát egészen. Bécsben, Krakóban, Wittenbergben; s e legutóbbin szorgalmasan hallgatta Luther és Melancthon oktatásait, úgyhogy kiérdemelte a „tudori rang oklevelét.“ Hazatérve fáradságtalan, hatalmas, eredményekben gazdag reformatori működést fejt ki, melynek három különböző földrajzi területe volt: a Tiszamelléken 1545–1552; Tolna, Baranya, Somogy megyékben 1552–1563; az Alsóduna-melléken 1563–1572. Ezen területeken belül gyakorta vátoztatja azokat a városokat, amelyekben az ígét hirdeti, de emellett többször tanít is. Például a Tiszamelléken működött Csanádon, Gyulán (1 év), Cegléd (2½ év), Temesváron (3 év), Túrón (1½ év), Békésen (2½ év), így olvassuk ezt a 69-ik lap 1-ső jegyzetében. Több ízben püspök is volt: így Baranyában később Ráckevében. Reformatori tevékenységének elbírálásánál, illetőleg kellő megértelhetése végett erősen figyelembe kell vennünk, hogy élete hazánk történetének a legvégzetesebb és legelszomorítóbb korszakába esik, amikor a mohácsi vész, Buda elfoglalása, országunk területének három részre szakadása alapjaiban rázzák meg nemzetünk létét. A török megszállás és a kettős királyság minden pillanatban veszélyeztetik az élet-és vagyonbiztonságot. Ezenkívül az új hit ellen a legkegyetlenebb törvényeket hozzák meg és drákói rendelkezéseket fogantatósítanak. Ilyen évtizedekben reformatori munkát teljesíteni nemcsak heroizmus, hanem az igazhűség legmagasabb és legfőkétebb foka földi mérték szerint. Ezenkívül Szegedi testi bántalmazásokat, megkínzást is szenvedett. Martinuzzi parancsára Perusith kapitány például. Csanádról kiűldözte, összes javaitól, köztük 200 kötetes könyvtáráról megfosztotta és „a legdurvább embertelenséggel is bánt vele: agyaföbe verte, vassas csizmasarokkal félholtta, taposta és gázolta“ (v. ö. 34-ik old.). Békésen lovas martalócok kezéből

csodálatos módon menekült meg (68 old.), két ízben török fogságot szenvedett és így tovább. Magánlete is csapásos volt. Három ízben nősült, két első feleségét eltemette. Összesen 12 gyermeke született, de csak hét élte túl az atyját (218. és 219. old.). És mindezek ellenére rendíthetetlenül végezte reformatori tisztét mind haláláig: „sub pondere crescit palma!“. Nyugodtan elmondhatta magáról 2. Tim. 4. 7. igét: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.“ Mindenkor ragyogó alakja marad a magyar reformatorok glóriás sorozatának, mely a XVI., XVII. szd. vérzivataros éveiben megpróbáltatások és üldözések, gátlarabság és vérépad mártírúmai közben is hűségesen és rendíthetetlenül „vallást tett a Jézus Krisztusról.“ Máté 10. 32.

Ma is rettenetes és borzalmas időköt él át az otthoni keresztény magyarság. Ilyen szenvedésekben a megelőző századok folyamán sohasem volt része. Az ateista kommunizmus nyíltan folytatja a legkegyetlenebb, a legvéresebb és legirtóbb háborút a kereszténység ellen. El van vetve teljes nyereségében a „to be or not to be“ kérdése. Most valóban szükség van otthon hithű és bátor, szilárd és példaképpül szolgáló bizonyoságtévkre, lelkipásztorokra, a keresztthordozó tömegek élén haladó vezérekre. Egy Mindszenty, egy Ordass mártírúma azt igazolja, hogy ilyenek voltak és vannak. De azok a gyér és ellenőrizhetetlen hírek, melyek a vasfüggönyön túlról e tekintetben hozzánk kijutnak, az ellenkezőről is beszélnek: hitehagyott, Krisztust eláruló papokról, pásztorokról, akik a rájuk bízott nyájat cserbenhagyták, farkasoknak prédául átengedték. Nem akarok itélni — „ne itélj, hogy ne itéltsél!“ —, de ha ez igaz, akkor ezek a papok reverendájukat vagy a palástjukat már e földi életben meggyalázták, odaát pedig nélkül a gyeheña tüzeire. A mai világfelfordulásban, melynek apokaliptikus borzalmai és rejtelmei csak Isten büntetésével magyarázhatók meg, nem papkereszténységre van szükség, hanem olyan gyülekezetekre és lelkipásztorokra, mint amilyenek a XVI. szdbeli magyar református ekkleziáik és Szegedi Kis István s társai voltak. Akkor ma is igaz lesz: „sub pondere crescit palma!“
Dr. Bessenyei Lajos.

Az ige fényénél

„Mikor pedig Jézus látta a sokaságot, felméné a hegyre és amint leült, hozzámenének az ő tanítványai. És megnyitván száját tanítja őket mondván:

Boldogok a lelki szegények; mert övék a mennyeknek országa.

Boldogok, akik sírnak; mert ök megvigasztaltatnak.

Boldogok a szelídek; mert ök örökségül bírják a földet.

Boldogok, akik éheznek és szom-

juhozzák az igazságot; mert ök megelégtettek.

Boldogok az irgalmasok; mert ök irgalmasságot nyernek.

Boldogok, akiknek szívök tiszta; mert ök az Isten meglátják.

Boldogok a békességre igyekezők; mert ök az Isten fiainak mondat-

nak.

Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazsáért; mert övék a mennyeknek országa.

A Hegyi Beszédben Jézus, az égi szónok szól hozzánk. Telepedj oda lábaidhoz, hallgassd, amint beszél. Mert a világ létezése óta ez a legszébb beszéd. Nincsen olyan vallás, nincsen olyan ország, nem lesz olyan program, amelyiknek szónokai annyira közelvitték volna az igazi boldogság titkához az embert, mint ahogy a Hegyi beszéd. — Örüljétek, mert boldogok vagytok... kezdi Jézus és ez az ígét azóta is örökké visszazeng a világ minden nyelvén. Boldogok vagytok ti... hangzik ötször is, tiszter is Jézus ajkáról az ige s ez azóta is visszazeng az emberi szívekbe, mint ahogy a hegyről aláereszkedő patak hullámai öntözik az édes anyaföldet.

Nézd csak, ahogy ott szorong a tömeg a Jézus lábainál. Nézd csak, amint eléjetelepszik az utjáról kitérített vándor és a lábai sajtó sebéhez mozdult kezét is visszafogva hallgatja a Mestert. Nézd, amint a kisgyermek szájából kifordul az emlí s az éhes nem érzi éhségét többé; a ruhátalan nem szegényli többé mezítelenségét s ha láttál volna már gáztól, villámtól megcsapott tömeget, amint ki-ki utolsó mozdulatában megkövülve figyel valahire, úgy figyeli most mindenki a Mestert.

És Jézus megnyitja a száját. Szelíd nyelvével mondja: Boldogok a lelki szegények... És az emberekben megfagy a gyűlölet, elhal a bosszuvágy, fenyegető kérésük szelíd megértéssé válik. Jézus, a legőzödemesebb, a legszerelettebb „népvezért“ hallgatva senki sem ismer vissza régi önmagára, mert Isten szívéből kiszakadt hallhatatlan szavak buzognak a száján. Az ember egyszerűen megérzi, hogy boldog, mert közel van az Isten és az Isten szereti az embert.

Boldogok akik sírnak, mondja Jézus, mert megvigasztaltatnak.

Jézus ígéri nekünk, hogy a szenvedést eltünteti és a titkát megoldja hiszen ő maga is szenvedett. Őcsak átváltoztatja ezt a titkot: akik sírnak, megvigasztaltatnak. A szenvedés könnyeiben megfürdik és megújul a lélek és Isten kegyelmében nyomorúságunk győzedelmes örömmé változik. Oh, ti nyomorultak, ti megkeserítettek; akik ajtaitok refeszét bezárva titkon sírtok. Ismerjétek fel az isteni örömet: Isten megvigasztal.

Boldogok a szelídek, mert ök örökségül bírják a földet, mondja Jézus. A föld, a szolgaság országa, a lelkek elrontott börtöne, a királyi szépségre teremtett világ újra visszanyeri meg nem rontott, boldog ábrázatát és a szelídek örökségévé válik.

Boldogok, akik éheznek és szomjuhozzák az igazságot, mert azok legközelebb vannak Isten szívéhez, mondja Jézus. Akit meggront a császárok, fáraó hatalma, akit megrabolnak a dzsungel tigrisei s akit más ámitók sem tudnak megelégtetni, mert az éhség diktátorok és haronák szavára nem mulik el, azok Isten útján megelégtettek. Akik eszik, és veszik az ő Fia megtörtetett testét, igazsággal elégtettek meg, mert Jézus az igazság. Ő az Élet.

Boldogok az irgalmasok, mert aki irgalmasságot vet, irgalmasságot is arat. A szeretet előbb utóbb szeretetet hív ki maga ellen. Az ilyen emberből kihál a gőg s az önzés; sőt osztozik mások nyomorában.

Boldogok a tisztaszívűek, mert ök színről színre meglátják az Isten, mondja Jézus. Ezekről lehull az álnokság, az alakoskodás, a hazugság, az ámitás, a világ csalárdsága nem fogja be őket,

Boldogok vagytok, ha szidalmaznak és háborgatnak titeket és minden gonosz hazugságot mondanak ellenetek én érettem.

Örüljétek és örvendezetek, mert a ti jutalmatok bőséges a mennyekben: mert így háborgatták a prófétákat is, akik előttetek voltak.

Ti vagytok a földnek savai...
Ti vagytok a világ világossága. (Máté 5:1–14.)

mert Isten keresésében nem tévesztettek utat. Ezért Isten arca tükröződik vissza rajtuk.

Boldogok a békességre igyekezők, mert ök az Isten fia, mondja Jézus. Ők a királyi nemzetség: Isten gyermekei ök. Ők azok, akik Kain átkos hagyatékát igazán legyőzték s a hamis béke helyett: a sajt, az indulat és az érdek békessége helyett a szív békéjét hirdetik. Ezeket Isten visszfényre terjed el. Ebből adódik szépségük.

Es boldogok vagytok ti, — mondja Jézus, akiket üldöznek, mert magatokon hordjátok a szenvedés stigmáját. A lelki ember nem élhet testi boldogságban egy olyan világban, amely tagadja a lelket. Kell tehát a szenvedés-kereszttség, mert aki Jézussal van, annak Vele kell szenvednie. Aki az igazsáért küzd, az nem menekedhet meg a Kereszt alól. De ez a kereszt nem nehezebb, mint a Mester keresztje volt.

Es ha háborgatnak, örüljétek és vigadozzatok, mert így háborgatták a prófétákat is, mondja Jézus. Ső vagytok ti. Világosság vagytok. Legyetek tehát tiszta lelkek s ragyogjatok, a szeretetben. Mert csak ez válthatja meg az embert; a kereszt szeretete. Örüljétek, mert Isten országának jutalma nem késik...
viski

tin-t sokkal nagyobb tárgyilagossággal szerkesztik s az határozott ökumenikus érzékről tesz tanúságot. Az evanstoni konferencia előkészítő anyagával is példaadó komolysággal foglalkozik.

A La Vie Protestante e cikkével kapcsolatban több mondanivalónk volna, de főként két megjegyzést teszünk. Az egyik az, hogy a kommunista taktika sokszor 180 fokos fordulatai nem jelentik a stratégiai célok megváltozását. Epen ezért nem tulajdonítunk túlzott jelentőséget annak, hogy a hatalmat Rákosi Mátyás kezéből Gerő Ernő vette át. — A másik megjegyzésünk az, hogy a Magyarországi Református Egyház szabadsága — enyhén szólva — ma rendkívül korlátozott. Mihelyt azonban a jég egyik vagy másik ponton kissé felenged, a magyar kálvinizmus erői felbuzognak.

Ez évben mult 75 éve annak, hogy az első protestáns misszionáriusok bejuthattak Belga-Kongóba. Ma ott az evangéliumi egyházak tagjainak száma 1,200,000.

FELHÍVÁS

a müncheni és müncheni környéki magyar anyákhoz.

Magyar édesanyák, örömmel jelentjük, hogy gyermekeink magyar nyelvű tanítása, magyar nemzeti nevelése ügyében folytatott munkánk elérte, hogy hetenként egyszer, szombat délutáni oktatásra van helyiség. Vannak felkes magyar szakképzett pedagógusok, kik a gyermekeink ilyen irányú oktatását vállalják. Biztosítottunk már egy kis anyagi fedezetet is a szükséges kiadásokra.

Kérjük azokat a magyar édesanyákat, kik gyermekeiket magyarul taníttatni akarják, jelentkezzenek az alább megadott címenél. Nem szervezetet, szövetséget akarunk, hanem mi magyar édesanyák baráti összefogással gondoskodunk gyermekeink magyar tanításáról.

Kérjük, hogy mindenki pontos címet közöljön, hogy e munka elindítása előtt összeüljünk és megbeszéljük a részleteket.

Az oktatás díjtalan, azt szeptemberben kezdenénk, ezért kérjük a mielőbbi jelentkezéseket.

A mozgalmat elindító anyák felkérésére az alábbi cím gyűjti a jelentkezéseket.

München 22, Tattenbachstr. 16/3. özv. Hajós Józsefné

A Keresztény Ifjúsági Egyesület (K.I.E.) augusztus 22–28 között tartja második európai konferenciáját Cassel-ban. A konferencia tárgya: Europa, quo vadis? A konferencia felelete: Krisztus által a félelemből a reménységre! — Megjegyzendő, hogy a K.I.E.-nek ezidőszent a világon kb 3 millió 600 ezer tagja van.

A magyarországi rezsím enyhüléséről ír ugyancsak a La Vie Protestante július 10-i száma. A megelőző kormányváltás következményeinek (és szerintünk) túl optimista) taglalása után a következőket írja: „Nemrégiben Barth Károly úzenetet intézett Bereczky Albert és Péter János püspökökhöz a Bulletin des Églises de Hongrie (Idegennyelvű Magyarországi Egyházi Tudósító) szerkesztése tárgyában, mert a nevezett könyvamatot sajátos igemagyarázatok formájában igyekezett a rezsímet igazolni. Néhány hónap óta a Bulle-

KÁTÉ

XIV. Urapja.

35. Mit tesz az, hogy „fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától?“

Azt, hogy Isten örök Fia, aki igaz és örök Isten és az marad: Szűz Máriának testéből és véreből, a Szent Lélek munkája által való ságos emberi természetet öltött magára a végett, hogy Dávidnak való ságos magva is legyen, atyjafiaihoz mindenben hasonlatos, kivéven a bünt.

36. Mi hasznod van Krisztus szent fogantatásából és születéséből?

Az, hogy ő közbenjárónk és ártatlanságával s tökéletes szent-ségével, bűnömöt, melyben fogantattam, Isten színe előtt elfedezi.

A 35. kérdés és felelet ismét annak a boldog ténynek a megbizonyítása, hogy Isten szereti az embert. Nem hagyta magára, nem hagyta a romlásban, hanem közelbelépett. Immár nem közvetve, próféta által, hanem közvetlenül, Krisztus által.

Lukács evangéliuma szerint Isten anygala ezt az üzenetet hozza Máriának: „A Szent Lélek száll te-reád, és a Magasságosnak ereje árnyékoz meg téged; azért ami születik is, szentnek hívatik, Isten Fiának“. (Luk. 1:35.)

Ez azt jelenti, hogy amint kezdetben Isten Lélek lebegett a vizek felett (Móz. 1:2), Istennek Szent Lélek ott lebegett Mária felett is és teremtett. Ezért hívjuk Jézust, Mária gyermekét szentnek, Isten Fiának, mert ő Istené: Isten közvetlen közelbelésének a szent jele, tania, hordozója; Isten lehajló, könyörülő szeretetének a közvetítője.

Az, hogy Jézus a Szent Lélektől fogantatott, azt jelenti, hogy ő benne és ő általa találkozhatunk a cselekvő Istennel. Az Eg messe van a földtől, az emberi gondolat elfárad és bizonytalanná lesz, míg felér, de Krisztusban az Eg ereje emberre szabott formában megtalál minket. — Közel kétezer év

előtt Isten megismételte a közvetlen teremtés csodáját és Krisztus személyében és tanításában kinyilvánította, megismertette önmagát. Ezért mondjuk a Szent Lélektől fogant Jézus Krisztusról: Emmanuel (Isten velünkvan).

Leckénk azonban nemcsak a Szent Lélektől való fogantatás csodáját tanítja, hanem azt is, hogy Isten Fia asszonytól született (Gal. 4:4). — Isten megtehette volna, hogy ember számára elképzelhetetlen dicsőségében jelenjék meg az emberi történelemben, de nem tette. Nem tette, mert szent-sége elégette volna a bűnös embert minden bűnös alkotásával együtt. Emberi testbe korlátozva Lelekét, mert nem elpusztítani, ha-

nem megmenteni akarta az embert.

A Szent Lélektől fogant Jézus asszonytól született, hogy mindenben hasonlós legyen az emberhez (Phil. 2:7), kivéve a bünt (Zsid. 4:15.). — Isten Lelkét hordozta törékeny testben és épen ez által lett közvetítővé Isten és ember között. Hogy lehetne ezt a csodát másképp magyarázni, mint hogy Isten szereti az embert.

Hogy mi a hasznom Krisztus isteni fogantatásából és emberi születéséből? Az, hogy ha rátekin-tek, akkor egyszerre látom Isten és önmagát s tudom, hogy ő alkalmas és képes — és csak ő egyedül alkalmas és képes — védőként közbenjárni értem Isten ítélőszéke előtt.

István király

Ravasz László püspök: Az emlékezés mint genie című 1923. táján írt munkájában így elmélkedik a multról: „Minél jobban visszamegyünk a multba, annál jobban előrehaladunk“. E megállapítását nemrégiben felelevenítette Gonzague de Reynold, friburgi egyetemi tanár európai hírű klasszikus katolikus író. „Mi Európa?“... című többkötetes kulturtörténeti művét Ravasznak ezzel az idézetével vezeti be. Ez a könyv is eggyel többször hangoztatja, hogy kulturális értelemben véve Magyarország: Nyugateurópa. Fontos, hogy idegen nemzetek fiai hangsúlyozzák rólunk, hogy „nyugatiak“ vagyunk, mert manapság bizony, nem egy „nyugat-fi“ késznek mutatkozott volna, hogy Magyarországot feladja. A „békekesség kedvéért“ lélekből sokan készek lettek volna lemondani rólunk. Gondolatilag eltemettek volna és átengedtek volna „Kelet befolyása“ alá, csak hogy béke legyen. Pedig ezzel az engedelménnyel sem lenne béke!

A multban van a jövőnk! „Hátrafelé nézve haladunk előre, s a történelem nem a hátunk mögött van, hanem előttünk“ mondta nagyon fiatalon — negyven éve — Révész Imre püspök, egyháztörténetitudós. **A mi évezredes multunk: az európaiság.** Ebben a multban van a jövőnk!

Ma a felé tart a világ, hogy nagy közös akciókra egyesüljön az egész emberiség és egy új világtörténelemnek új lapokat nyissunk. Ehhez is tudni kell, hogy hol állunk a multban. István király korában még jóval szűkebb volt ez az „egyetemes“ világ. De ő a maga idejében beleterelte a magyarságot. A mai évezred kezdetén a szent Pál-i, szent Agoston-i szellemi és lelki megélésen felépült nyugati kereszténység jelentette a „világtörténelmi“ méretű új világot. Nagy Károly, frank császár ép István király idejében adta hozzá a „hithez“ a „kulturát“. A kettőt összekovácsoolta, nemzeti és állami programmá minősítette s ezzel végleg lerakta alapját a mai nyugateurópai értelemben vett keresztény kultúrának.

István, a látó nagy ösök, utóda maga is látó volt. Mátýáson és a szűkebb térre korlátozott Bethlen Gábor fejedelmen kívül ő volt a magyariak szinte egyetlen nagy királya. Lovát, vérét, álmát, szemét, gerincét, eszméjét, ösét, faját földjét áthozta Nyugatra. Tudta és tehette; magyar volt: tehát bírta és értette a népét. Lelekét lélegzette, vére liktetését hordta, a vágyait vágyta, álmait álmodta. De a fejedelm csak olyan álmokat álmodott, amilyent szabad volt. Sőt, csak: amilyet lehet — mondta István király kései alteregojáról, Bethlen

Gábor fejedelemről Móríz Zsigmond. Tehette, mert ember volt, király volt, nagy volt és — magyar volt.

Korunkban évről évre misztifikálják, szublimálják, megközelíthetetlen magasságokba emelik fel az első magyar királyt, István reális emberi alakját. István király is valódi ember volt, csak a lélek volt nagy benne. Ezt azok nem értik, akik kis lélekkel „nagy emberek“ akarnak lenni. István nagy volt abban hogy megértette korát. Nagy lett, mert feldagasztotta a lelki népe nagysága. Végrehajtotta kora feladatát: bekötött bennünket Nyugathoz. Ugy kötött be, hogy embenségünket, nagyságunkat és magyarságunkat megtarthattuk. Ezért becsültek bennünket.

A történelem tanítása nem abban van számunkra, hogy csak a mult mumiásterü megélésében van a jövő. Előre kell néznünk. De a nemzedékek által megélt történelem: nevel. Döntéseinkhez eligazítást vehetünk belőle s felfedezzük, hogy vívódásainkban nem vagyunk magunkban. Egy évezredes mult vívódása, célkitűzése, küzdelme, aggodalma, tapasztalata jön szolgálatunkra. Így lesz a „történelem az élet tanítómestere.“

István király óta a „nyugati“ világ pereme megbővült. Amerika, Dél-Afrika is benne van s a perzsa diákok is rajával tanulnak az európai egyetemeken. De az ős-Kelet, az örökké adó és negatívan visszahúzó erő ma újra felemelte a fejét. Eljött az Elbáig, eljött a Lajtáig s azt hiszi, hogy a leigázott népeket leszakíthatja; visszaporíthatja. Nem, mert ma új távlatokra nyílik előttünk a világ; az egyetemes emberiségre. Ehhez a történelmünk nem a hátunk mögött, hanem előttünk van. A kétezeresztendős keresztény kultúra, az évezredes nyugateurópai s ebben a magyar keresztény kultúra, színeve a nekünk még kedvesebb, ifjabb, egyedibb, individuálisabb, nyugatibb ikerhajtásával; a protestantizmussal.

Ez a mult kötelez. A fundamentumrakó hozzá: István király. Ma ennek a nyugateurópai kulturaközösségnek a világhorizontja bővül. Csak úgy tudjuk belevinni a magunk sajátosan magyar alkotóerejét, ha földtől, tájtól, néptől, hegytől, víztől, levegőtől, hagyománytól, kulturánktól távol is magyar módon haladunk előre. Az emlékezet egy nemzet géniusza, s boldog az a nemzet, amelynek a visszaemlékezés világítja be a jövője útját. Emlékezzünk hát Istvánra, a magyariak első királyára!

Viski József.

Csehek - magyarok.

„Az Ut“ című hazai magyar nyelvű református újság ma református lap beszámol arról, hogy f. év június 24. én Hromádka József professzort, a prágai Comenius hittudományi kar dékánját a debreceni teológiai akadémia díszdoktorrá avatta. Ez az aktus válasz volt Bereczky Albert ref. püspöknek a prágai Comenius hittudományi karon elnyert díszdoktorságára.

Mennyire változik az idő s benne az emberek! Hromádka 1947. ben az „Uj Csekszlovákia“ című tanulmányában még ezt írta: A németek és a magyarok kitelepítése elintézett tény. Az-tán esztendeje a magyarországi református lelkészvendégek végigjárták Pozsonyt, Kaszát, Komáromot és mindenütt magyarul prédikáltak, mert a csehek még sem tudtak kitelepíteni minden magyart. Arról is van értesülésünk, hogy itt-ott magyar iskolák nyitlak meg. Az új magyar énekeskönyvet is kiadták Szlovákiában magyarul, szlovákul. Az énekeskönyvkiadó bizottság magyar tagjai: Galambos Zoltán, Varga Imre lelkészek és mások voltak. „Kálvin hangja“ eredetileg szlovák

nyelvű református újság magyarul is megjelent. A magyar előfizetésnek az volt a feltétele, hogy ugyanannyi szlovák számarra is történjék előfizetés. Ez a „paritásos“ elv nem vált be, mert hiszen Szlovákiában a 186 református lelkész között alig tíz volt szlovák s a 145.000 lélekből szlovák alig volt tízezer. Éppen ezért Matyasik, szlovák református lelkész, az újság szlovák szerkesztője hírlapilag közölte, hogy a magyar megrendeléseknek mindaddig nem tud eleget tenni, amíg kellő számú szlovák megrendelés nem érkezik. A cseh-magyar barátság háttéréből ennyit ismerünk.

Az 1930. évi statisztika szerint Szlovákiában és Kárpátalján elvesztettünk 822 magyar elemiiskolát. Ennek csak a húsz százaléka volt állami, vagy községi elemiiskola, a többi magyar egyházi iskola volt. Elvesztettük a 12 polgáriiskolát, a hat középiskolát és az egy tanítóképzőnkét és teológián-szlovákul. Ehelyett most a kommunikációk valamit visszaadtak s Hromádka professzor Debrecenben díszdoktorságot kapott érte.

Hírek

A második világháború befejezése óta a négus évenként 150 150 diákot küld külföldi protestáns egyetemre tanulni s a protestáns hatás olyan nagy az országban, hogy a katolikus egyház titkára szerint, ha ez tovább így folyik a jövő Abessziniája vagy protestáns lesz, vagy szekuláris.

A jugoszláviai magyar református egyháznak nincs újságja. A püspöki hivatal nem régen egy havonta megjelenő, házilag sokszorosított hírlap kiadását kezdte meg, amely a gyülekezetek életéből közöl fontosabb híreket. A püspöki hivatal ugyancsak házilag egy kottáskönyv kiadását tervezi kb. 60 zsolttárhoz és 80 dicsérethez, de csak előzetes előjegyzések alapján.

A filmmel való evangelizálás előmozdítására egy tanulmányi csoport alakult Hollandiában. Hollandiában már eddig is szokásban volt evangéliumi tárgyú filmek előadása. Előadás után közös megbeszélés van.

Házi perselyek felállítását határozták el a württembergi keresztények, hogy házi Istentiszteletek után és rádiós Istentiszteletkor adakozhassanak. A perselyeket a lelkesíti hivatalok időközönként begyűjtik.

PROTESTÁNSOK ARGENTINÁBAN. A legutolsó hivatalos argentinai népszámlálás szerint az országnak 15.893.827 lakosa van. Ebből 310.633 — kb. 2% — protestáns. 1895 óta a lakosság Argentínában megnégyszereződött, a protestánsok száma viszont tizenkétszeresére nőtt.

PAUL COUTURIER nevét nem csak „szakemberek“ ismerik. Ez a francia római katolikus pap alapította 1937-ben a „Keresztény Egyességért való Egyetemes Imahét“ nevű mozgalmat. Couturier abbé, akinek a keresztény egységről írott könyvéből az elmúlt évben 120 ezer példány kelt el, feltűnést keltett 1942-ben, amikor arra hívta fel a francia római katolikusokat, hogy imádkozzanak „üldözött spanyol protestáns testvéreikért“.

Most Couturier halálának hírére értesülünk. Kegyelettel emlékezünk meg az ökumenikus gondolat római katolikus harcosáról. **Eisenhower kormányának minden ülését közös imádsággal kezd.** 1952-ben körülbelül 15 millió Biblia-részt osztottak szét vagy

vásároltak. Ezek közül 2.3 millió teljes Biblia, 3.4 millió Újtestamentum. — A Biblia (vagy annak egy része) összesen 1034 nyelvre van lefordítva. Az u. n. „Stuttgarter vak-írással. Ezt a vakok számára Jubiláumsbibel“-t most adták ki vak írással. Ez a vakok számára szóló Biblia összesen 33 kötetből áll.

Az emberiség három ötöd része még mindig nem tud írni és olvasni. Statisztikai adatok szerint azokban az országokban és missziói területeken, ahol a protestantizmus van többségben, kisebb az analfabéták száma mint másutt. Ez a Bibliaterjesztésével van kapcsolatban: a protestánsok mindenütt „súlyt helyeznek arra, hogy az emberek olvasni tudják a Bibliát és megértsek Isten igéjét.“

Finnországban közölték egy vélemény-kutatás eredményeképpen a következőket: A finn szülők 85%-a tanít gyermekének esti imádságot; 63% küldi gyermeket vasárnapi iskolába; 81% konfirmációra; és 69% adakozik rendszeresen a misszióra. A vélemény-kutatás során megállapították azt is, hogy a finn templombajárók a predicációtól mindennapi életük problémáira várnak feleletet. A finnek majdnem 100%-ig protestánsok.

A bázeli egyetem Alföldi Alajost ny. r. tanárnak hívta meg.

Bensőséges, meleg ünnepléstől kísérve foglalta el a bázeli egyetemi tanszékét Alföldi Alajos a világhírű magyar történelemtudós. Alföldi eddig a berni egyetemen adott elő. Véle a berni főiskolának három magyar származású tanára volt: Alföldi, Deér professzorok és Veress Sándor, aki a berni Zeneakadémia tanára.

Az Egyházak Világtanácsa adománya Görögországi templomépítésre.

Athénben, június 1. én ünnepélyes külsőségek között köszöntö meg Athén érseke a királynak, hogy a háború vége óta az ezredik templomot újjáépítették. Nemzeti gyűjtés útján huszonkétezer millió drachmát gyűjtöttek össze. Az Egyházak világtanácsa a templomok újjáépítéséhez kétszáznyolcvanegy millió drachmával járult hozzá. Még további háromszáz község van templom nélkül.

Miért nincs magyar szöveg?

Egy Amerikából kapott levélből idézzük a következőket:

„Kedves Szerkesztő Ur!... a magyar nyelvvel kapcsolatban szeretnék még két dolgot megírni. Amint Szerkesztő Ur is tudja, ebben a kisvárosban csak mi vagyunk magyarok s így, bár már második éve lakunk itt, felfigyelnek az emberek, ha délelőtt lenn vagyunk az „üzleti negyedben“ bevásárolni kislányommal és magyariul beszélünk. Az ilyen „mindenki-ismermindenkit“ kis helyen barátságosak az emberek és éppen a minap szólt rám a ruhakereskedő, amikor magyarul élénken csivitelő kislányommal elmentünk üzlete előtt. „Nagyon helyes, hogy magyarul beszélnek“ — mondta — „vigyázzon, hogy kislánya világért se felejtse el.“ Mondtam, hogy bizony vigyázzon és mindig is akarom, hogy tudja honnan jött és mi volt az anyanyelve. és hogy milyen boldog vagyok, hogy ezt Amerikában megtehetem, szabadon, anélkül, hogy bántanának vagy lenézzenek érte.“ Nemcsak ezért mondtam — folytatta a kereskedő, — „szépek a hagyományok és szép, ha ahhoz ragaszkodunk. De ne feledje azt sem, hogy annyi embert érünk, ahány nyelven beszélünk. Sajnos, mi amerikaiak hanyagul megelégszünk eggyel. Ha a kislánya felnő és angol mellett magyarul is tud, az pénzt is jelent. Többet fog érni.“ Magamban mosolyogtam, mikor továbbmentünk. Igaza is volt barátunknak. Hátha még tudta volna, hogy otthon minden este németül is olvasunk! Igaz, magyarul nem a pénzért beszélünk, hanem mert magyarok vagyunk. Azt mondta, „többet fog érni“ — hát ezt elfogadom.

A másik, amiről írni akarok — tudja Szerkesztő Ur, hogy a Presbiteriánus egyház révén jutottunk ki. Nemcsak jól elhelyeztek, de azóta is figyelemmel tartanak, figyelmeztetnek, hogy a bevándorlóokra vonatkozó szabályokat fartsuk meg, az évi címjelentést küldjük be, s stb. Nemrég is küldtek egy levelet, melyben tájékoztattak, hogy minmindent kell tennünk és mikor, az amerikai állampolgárság megszerzésével kapcsolatban. A szöveg angolul volt, de csatolva volt mellé kivonatos

fordítás — németül és oroszul. Magyarul nem. Miért? Tudom, hogy párezer magyart segítette ez az egyház, tehát eleget, hogy magyarul is készíthetnének ilyen tájékoztatót. Nem szemrehányás kíván ez lenni, ezért nem leszek kevésbé hálás nekik. Csak valahogy bánt, hogy a magyar szöveg elmaradt. Vagy talán azért, mert feltételezik, hogy a magyarok már ugyanis mind megtanultak angolul? Ez esetben köszönjük, hogy ilyen jó véleménnyel vannak rólunk...“

fordítás — németül és oroszul. Magyarul nem. Miért? Tudom, hogy párezer magyart segítette ez az egyház, tehát eleget, hogy magyarul is készíthetnének ilyen tájékoztatót. Nem szemrehányás kíván ez lenni, ezért nem leszek kevésbé hálás nekik. Csak valahogy bánt, hogy a magyar szöveg elmaradt. Vagy talán azért, mert feltételezik, hogy a magyarok már ugyanis mind megtanultak angolul? Ez esetben köszönjük, hogy ilyen jó véleménnyel vannak rólunk...“

JÖJJETEK

a Harangszó csatlakozásával
A Szétszórtságban Élő Magyar Református Egyház Lapja

Főszerkesztő: Dr. Harsányi András
Németországi szerkesztő:

Dr. Zayzon Sándor.

Für den Inhalt verantwortlich:
Koppány János.

Kiadóhivatal: Bregenz, Belruptstraße
Druck von Felizian Rauch, Innsbruck

Európa problémája keresztyén szemmel.

E rovatunkban legutóbb azt írtuk, hogy a keresztyén politika első sorban személyes életprogramot, a gyakorlati életben való keresztyén magatartást jelent. Mindaddig, amíg a problémák szántotta életben nem alkotnak számottevő csoportot azok a tanítványok, akiknek a magatartása jellegzetesen, szembeálló módon, tipikusan keresztyén, politikáról beszélni helytelen, sőt félrevezető.

A köznapi értelemben vett politika arra a kérdésre keresi a választ, hogy egy bizonyos, jogi, gazdasági, kulturális, stb. rendszer megvalósításához mit kell tennie az embernek. A keresztyén politika viszont, bár nem kizárólagosan, de elsősorban arra a kérdésre keres feleletet, hogy adott körülmények között milyen legyen az ember. A nemcsak névleg, hanem valóban keresztyén politikus csak akkor keresi a teendőket, ha a tipikusan keresztyén magatartást már saját életével példázza, és csak akkor hivatkozik „tömegekre“, ha valóban vannak jellegzetesen keresztyén „párthívei“.

A koroknak, tájaknak, helyzeteknek megfelelően, az évezredek során már sokan és sokféleképpen terveztek társadalmat. A kalandorvállalkozásokat nem tekintve, a tervezések nagy részének tiszteletreméltó célja volt. Korunkban ugyancsak számos tervezés folyik s ezek nagy részét is tiszta szándék hatja át. Döntő fontosságú volna azonban, hogy a tulajdonképpen értelemben vett keresztyén politika beleszővődjék ebbe a tervezésbe, mert az emberiség jelenlegi helyzete apokaliptikus értelemben véve kritikus.

A keresztyén politika könnyű és nehéz. Könnyű azért, mert saját-magunk megváltozásával kezdődik s mert környezetünk megváltoztatásával folytatódik. Tárnya tehát közel van. Viszont éppen azért nehéz is, mert önmagunkat nem tudjuk kikerülni. Ha a szomszédunkon kezdjük, már megvalósíthatatlan elméleté válik s már a kezdet kezdetén összeomlik.

A keresztyén politikusként tudomásul kell vennie, hogy azoknak a változásoknak, amelyeket elérni kíván, kikerülhetetlenül ő maga a kiinduló pontja. Ha ezt a kezdeti támpontot Amerikára, vagy Németországra, Angliára, vagy a U.S.A. kormányelnökére helyezi, ha a keresztyén politika sikerét a színes népek kérdésének megoldásától, vagy egy antibolszevista hadjáratától teszi függővé, akkor ne nevezze magát keresztyén politikusként. Lehet becsületes, tehetséges, hazafias, szociális érzésű, tiszteletre méltó politikus, de válasszon más jelszót magának, mert evangéliumi hitünk szerint korunk világtörténelmi döntésének az ÉN-ben kell megtörténnie s a Krisztus mellett döntő személyek hivatottak csak keresztyén politikára.

Korunk egyik legfőbb problémáját, Európa élet-halál kérdését, ilyen értelemben vegyük a keresztyén politika nagyítóüvege alá.¹⁾ A probléma súlyára tekintettel az Egyetemes Egyháztanács (Conseil Oecuménique des Eglises) főtitkárához, Dr. W. A. Visser't Hooft holland lelkészhez folyamodunk s kivonatossan közöljük azt a beszédét, amit 1952 novemberében mondott a genfi egyetem aulájában „Európa védelme?“ címmel: 2

Az első kérdés az, mondotta Visser't Hooft, hogy létezik-e olyan európai valóság, amelynek a megvédéséért érdemes áldozatot hozni.

Az európai ember a szíve mélyén általában nem döntötte el ezt a kérdést s éppen ebből származik Európa gyengesége. Amíg az európai ember nem győzi le ezt a belső bizonytalanságát, a politikai és ka-

tonai tervek gyökértelenek maradnak.

A történelem azoknak ad igazat, akik tudják, hogy mit akarnak és könyörtelen azokhoz, akik meggyőződés nélkül cselekszenek.

Mint hogy a tudat alatt rekedt kételyek sokszor veszélyesebbek a megvallottaknál, — bár hálátlan feladat — de mégis ki kell mondani és meg kell fogalmazni, hogy mi az, ami Európából nem méltó védelemre:

1) A félelem Európája. Egy Európát járt indus diáklány a következőképpen foglalta össze földrészünkről nyert utibenyomásait:

„Ami legfőképpen meglepi az Európába érkező utast, az a félelem. Félelem a háborútól, az atomfegyverektől, a totális világnézetektől, az ismeretlen jövőtől. Európa olyan, mint egy reményét veszítette fáradt öregember.“

Sok igazság van ebben a lesújtó kritikában.

Megbűvöltek, megbénítottak bennünket a veszedelmek s ezért foglalkozunk legfőképp azzal, amit nem szeretnénk, hogy bekövetkezzék. Európa ma anti...-beállítottású.

Az antikommunizmus például tehetetlenségünk egyik jele. Nincs kezdeményező ereje, mert elfogadja, hogy az ellenfél diktálja a küzdelem feltételeit.

Az is sajnálatos jelenség, hogy Európa katonai szervezése megelőzi a politikait. Az európai együttműködés rugója nem a jobb jövő biztosítására irányuló közös akarat, hanem a félelem. Az új európa építészei ezt tisztán és aggodalommal látják.

2. A belső kiváltságaihoz ragaszkodó Európa.

Az európai társadalmat bizonyos mozdulatlanág jellemzi. Azoknak a megrázkódtatásoknak és azoknak a figyelmeztetéseknek ellenére, amiket kaptunk, ragaszkodunk bizonyos elévült osztályfogalmakhoz.

Megvalósítottuk a politikai demokráciát, haladunk a szociális demokrácia felé, de mindez törékeny dolog marad mindaddig, amíg emberi viszonyaink antideмократikusak maradnak és amíg őszintén nem hidaljuk át a munkásság felé mutatókó őr.

3. A meghátráló Európa.

E meghátrálásnak az a lényege, hogy Európa mint önálló egység nem kíván aktív részt venni a történelem irányításában, hanem egyik, vagy másik tényleges nagyhatalomra hátrítja át a felelősséget. Meghátrál az áldozatok elöl, nem hisz küldetésében s a szót másnak kívánja átengedni. Ez rosszértelmi semlegesség Európa legnagyobb veszedelme és szolgáshoz vezet. A történelem bosszút áll azokon, akik nem mernek vele szembenézni.

Ha Európa érdektelenül szemléli egyrészt Amerika, másrészt a Szovjetunió, harmadsorban pedig az önállóságra vágyó színes népek nagy vitáját, kérdésessé teszi saját civilizációjának a létjogosultságát. Egy ideig még megjátszhatja az élt, de végül mégis áldozatul fog esni az életképesebb és bátrabb hatalmaknak.

d) Megbélyegezhetők még a nacionalizmusok Európáját is. Azokét a nacionalizmusokét, akik semmit sem tanultak s akik szabotálják az európai együttműködést.

Beszélhetnénk arról az Európáról is, melynek kiváltságosai magas kulturájuk elefántcsonttoronyába zárkóznak és nem törődnek a többi nép gondjával.

Beszélhetnénk arról az Európáról, amely egyes regényekben, filmekben és szindarabokban úgy jelentkezik, hogy civilizációnk gyászos siratói joggal hivatkozhatnak rá.

Kérdés: Ez a félelemmel teli, kiváltságaihoz görcsösen ragaszkodó, kül-

detésében nem bízó és történelmért megtagadó civilizáció valóban Európa s ez a teljes Európa?

Nem! Nem beszélve azokról a tájakról, amelyek kivételes hűséggel őrzik a jobb európai hagyományokat, magában az általános európai életben is sok minden van, ami érdemes a megőrzésre. 3

Ahhoz, hogy megtapasztaljuk, hogy mik ezek az értékek, be kell járnunk a világ Európán kívüli részét. Aki megismerte a mai Kelet-Európát, járt Ázsiában, Afrikában, sőt — tegyük hozzá bátran — Amerikában, az öreg földrészünkre hálával fog visszatérni az európai civilizáció iránt. Az európai világtázo megérti, hogy kontinensünk életében van valami sajátosan értékes, amit nem szabad veszni hagyani.

Kisérjük meg felvázolni civilizációnknak e megőrzendő elemeit: a) Első helyen említésem a dialógus lehetőségét.

Ezt mi magától értődőnek találjuk, pedig a dialógus, vagyis az ellentmondás lehetősége, a társadalomban nagy szellemi vívmány. Földünk óriási területein hosszú korszakokat jelzett a kollektívizmus rendszere, mely csak a monológ egyhangúságát ismerte. Sok nép számára sokáig érthetetlen maradt az a lehetőség, hogy az egyének igaza lehet a kollektívummal szemben.

Napjainkban újra küzdeni kell a dialógus lehetőségéért.

Egyes országokban a nemzeti egység jelszavával megszüntetik a vallásszabadságot. — A Szovjetunióban a monológ egyhangúságát szinte nevetségesnek minősíthetjük, ha az nem jelentene valamennyiünket fenyegető halálos veszedelmet. — Az Amerikai Egyesült Államokban az antikommunista akció tulszai azokat is elnémítják, akik ezt a küzdelmet más-ként képzelik, mint a hivatalosak.

Miért kell minden áron állást foglalni a dialógus, az ellentmondás lehetősége mellett?

Mert az igazság a szabad véleményekből születik.

A monológ a mozgalmat, a pártot, az államot, sőt az egyházat is végtelen magányosságba zárja. — Lord Acton szerint a hatalom ront, a korlátlan hatalom pedig megront bennünket.

Az emberi közösség, amelynek nincs szembenállója, amelyik nem tűr ellenzéket, vagy nem ismer olyan jogokat, amelyek nem az ő jótetszésétől függenek, romlásba süllyed azáltal, hogy istennek képzelet magát. — Szükségünk van a dialógusra. Nem azért, mint ha az emberek olyan bölcsek volnának, hogy párbeszédükből mindig igazság születnék, hanem ellenkezőleg: mert az ember balga és rossz. Ha hangja nem találkozik ellentmondással, azt isten hangjának képzelet.

Európa még ismeri a dialógust. Vitái a gyakorlatban néha értelmetlennek, zavarosnak, fásztónak és terméketlennek tűnnek, de legyünk hálásak, hogy élő hango-kat hallunk magunk körül! Többet ér vitánk lármája, mint a temetők csendje.

b) Második nagy értéknek látom a független igazság-keresés lehetőségét.

Ez megint annyira természetesenek tűnik, hogy csak megfelelő összehasonlítás után tudjuk kellőképpen értékelni. — Gondoljunk csak arra, hogy a Szovjetunióban politikai szervek döntenek például nyelvészeti, vagy élettani kérdésekben. — Nem vagyunk kiváltságosak, hogy szabadon kutathatjuk az igazságot?

Megszűnik az egyetemi tanszabadság ott, ahol a kutatás ideológiai béklyókba van verve. Ne legyen alacsonyabbrendűségi ér-

zésünk a totális rendszerekkel szemben azért, mert ott az igazságot „magasabb“ érdekekhez alkalmazzák! — Korunkban, mely Dostojewski Nagy Inkvizítorjának a könnyű megoldása felé halad, legyünk büszkéek arra, hogy hordozhatjuk az igazság lángját, mely emberek és emberi érdekek fölött lobog.

c) A harmadik európai érték a felelős élet lehetősége.

A modern ember lassanként tömegpszichológia uraita tömegemberré válik s mind jobban tompul felelősségérzése. — Az európai ember, bár ki van téve a tömegkísértésnek, még nincs kiszolgáltatva a névtelen kollektivitás kénye-kedvének. Még nincs törvénnyel felelőtlenné nyilvánítva, még élhet felelős életet. Még tiltakozhat a személyiséget érintő, vagy fenyegető törekvések ellen. Más szóval: még szabadon választhat.

Tudom, hogy választási lehetőségünk nem korlátlan. Tudom, hogy a gazdasági és társadalmi adottságok nagyban korlátozzák szabadságunkat. Szabad választásunk lehetősége azonban még nincs megcsontva. Európa még azt a szabadságot is megadja, hogy elene válasszunk s ha mellette választunk, az még nem jelenti azt, hogy mindazt el kell fogadnunk, amit nevében tesznek. Választásunk nem jelent feltétlen alávetést. Európát választva nem kötelességem, hanem jogom van mindaz ellen tiltakozni, ami Európához méltatlan.

Totalitárius eretnység azt gondolni, hogy a politikai választás feltétlen alávetettséget jelent, éppen ezért bizonyos antikommunista formák a kommunizmus visszfényei.

d) Negyedik európai értéknek tartom az arányérzéklet.

Ezen azt a képességet értem, amellyel lényeges és lényegtelen dolgok között különböztetünk, elismervén az értékek bizonyos rangsorát. — Különösen arra az érzékre gondolok, amellyel különbséget teszünk abszolút és relatív között.

Európa szemében a totalitarizmus azért eretnőség, mert az abszolút viszonylagosnak és a viszonylagost abszolútnak tekinti. Ezért az igazi európaiak mind Németországban, mind pedig a megszállott államokban, ellenálltak a hitlerizmusnak. Ezért tiltakozunk valamely rendszer, vagy vezér bálványozása ellen.

Még akkor is, ha sok európai-nak nincs kifejezett hite, lelke mélyén tiltakozik az ellen, hogy az abszolút gondolatot politikai érdekek indokolására felhasználják. — Ösztönösen érezzük, hogy egy bizonyos értékrend felborítása létünk alapjait fenyegeti és önkény felé von.

Ha a politikát, vagy közgazdaságot abszolúttá nyilvánított értékek területére változtatják, minden politikai, vagy gazdasági vita szinte vallásháborúvá fajul.

Ennél a pontnál be kell ismer-nünk, hogy sok felelős tényező — az egyházakat sem kivéve — visszaállt az európai arányérzékkel. Az abszolúthoz viszonyítva a társadalmi igazságtalanságot és a nyomort sokszor jelentéktelen balesetnek látták és súlyos tévedésük fokozza felelőségüket. — Viszont tisztán kell látnunk, hogy az nem felszabadítás, ha az embert az öt gazdaságilag kihasználó társadalomból olyan másik társadalomba ültetik át, amely öt egyszerűen társadalmi sejtnek tekinti. Mindkét rendszer megcsontítja az emberi személyiséget és olyan cél szolgálata állítja, mely nem az ember célja.

Mindezek után tegyük fel a kérdést, hogy a sajátos európai értékek megvédhetőek-e?

Várost, országot, vagy erődöt lehet védeni, mert ezek szilárd dol-

gok. De lehet-e szellemi értékeket védeni, amelyeknek az a különös sajátjuk, hogy foszladozni kezdenek, mihelyt harcolnak körülöttük?

Korunknak éppen az a nagy tragédiája, hogy mihelyt a politikai gépezet mozgásba jön, a küzdelem célját képező eszmék elhomályosulnak, majd feledésbe merülnek.

Meg kell védeni a dialógus lehetőségét? De hiszen a politikusok azt állítják, hogy a vitába bocsátkozás gyengeség! Szerintük fel kell égetni a hidakat ahhoz, hogy erősek legyünk.

Meg kell védeni az igazság függetlenségét? De vajjon fejünket nem érezzük-e ugyszólván valamennyien a propaganda jármában?

Meg kell védeni a felelős élet lehetőségét? De hiszen mind jobban az állam dönt felettünk!

Meg kell védeni arányérzékünket? De hiszen a politikusok mindenütt szinte metafizikai, sőt misztikus felsőfokokat használnak s azt az érzést keltik bennünk, hogy ők tartják kezünkben sorsunk kulcsát!

Ezek az ellentmondó módszerek nem tudják megmenteni régi civilizációnk értékeit.

Van továbbá egy másik megfontolás is, ami arra a megállapításra készít bennünket, hogy az európai élet feltételeit képező értékek védhetetlenek: Az, hogy ezeknek az értékeknek nincs létük önmagukban. Ezek az értékek hitnek a termékei s nem valamely tudós gondolta ki őket.

Ezzel kapcsolatban Nietzsche idézem, aki igazán nem gyanúsítható vallási elfogultsággal: „A tudományba vetett hitünk metafizikai hitben gyökerezik. Mi mindannyian, legyünk bár metafizika-ellenesek, vagy ateisták, abból a máglyából vesszük a magunk lángját, amelyet egyrészt a keresztyén hit, másrészt pedig Plató hite gyújtott s melynek ez a lényege: Isten az igazság.“

Ami érvényes igazságfogalmunkra, az érvényes azokra a fogalmainkra is, amiket a dialógusról, a felelősségről és az arányérzékéről alkotunk. Mindezeket kaptuk és nem mi formáltuk magunknak. Kaptuk abból a keresztyén hitből, mely Európát kialakította. Szívünkben élnek, nem tudunk megválni tőlük. Viszont olyanok, mint a hervadásnak indult vágott virágok. Meg lehet kísérteni életben tartani őket, de végül mégis elhervadnak.

Mindezek előbocsátása után nem tudok szokványos módon beszélni a szellemi értékek védelméről. Meggyőződésem, hogy ezek az értékek lényegükben vannak megtámadva s lehetetlen megvédeni őket. — Azt hiszem, hogy Európa olyan messze haladt már a lázadás útján, hogy jámbor óhaj volna a rend helyreállítására felhívni. — Annyira eltékoztuk, szellemi örökségünket, hogy hiábavaló volna a maradék megvédéséről vitáznunk. Semmit sem tudunk megmenteni, ha folytatjuk a védek ez ő magatartásunkat.

1) Lapunk olvasói túlnyomórészt vagy még ma is európaiak, vagy olyan tengeren túlra vándoroltak, akik a mult ezernyi szállával kapcsolódnak ahhoz a tájhoz, éghajlathoz, népességhez és civilizációhoz, amit Európának neveznek s akiknek az elszakadás még ma is fáj. Számukra, illetve számunkra tehát nem közömbös, hogy öreg földrészünkkel mi történik.

2. A beszéd szövegét az európai együttműködés tanulmányozására alakult keresztyén munkaközösség (Groupe d'Etudes sur la Responsabilité chrétienne pour la Collaboration Européenne) kiadványából (Problèmes Eurapéens No. 1.) vettük.

3. Természetesen nem csak a vas függönytől Nyugatra terjedő Európáról, hanem a teljes Európáról van szó. (A fordító.)

Nem arról van szó, hogy gyökértelen értékeket mentünk, hanem hódító hitre van szükség. Hódító hitre, mely értékeket teremtet Európát újjászül.

Brugmans, az Európai Kollégium rektora, a következőket mondta „A Nyugat válsága és hivatása” munkájában: „A huszadik század második fele vagy pusztulásunk, vagy pedig megterésünk kora lesz”.

Helyzetünk azonos a szakadék felé csuszó emberével. Rá kell döbbennünk arra, hogy a katasztrófa elkerüléséhez új erőre van szükségünk. Helyzetünk megoldásához nem érvélesek, hanem hitből fakadó existenciális döntések kellenek. A hitet pedig nem fabrikálhatjuk sajátmagunknak, hanem csak Istentől kaphatjuk.

Egyet azonban tehetünk: Megértve magunk és civilizációnk helyzetét, teljes reménységgel fordulhatunk a hit forrására. Azt tehetjük, hogy figyelmesen és fogékony lélekkel hallgatjuk azt a Jézus Krisztust akivel vagy azért nem akarunk találkozni, mert félünk tőle, vagy pedig azért, mert nem ismerjük. (Már besoroztuk intellektuális rendszerünk valamely rovátába.

Azt tehetjük, hogy őt hallgatjuk és ezáltal megismerjük emberi tragédiánk valódi mélységeit. — Őt hallgatjuk, hogy más színben, más arányokban lássuk problémáinkat, más megvilágításban, megértéssel lássunk dolgokat és személyeket, ellenfeleinket beleszámítva.

Azt tehetjük, hogy korunk zűrzavaros történései mögött meglátjuk azt a másikat, azt isteni történetet, mely emberek által, de sokszor emberek ellenére valósul meg. — Felismerhetjük Európában a tékozló fiút, akit lázadása messze üzött az atyai hajléktól, de aki ugyanoda vissza-hivatalos.

A keresztyéneknek, akiknek az öreg Európában eddig is a megújulás mozgató erejének kellett volna lenniük, fel kell ismerniük Isten ítéletének a teljes arányait. Ha elvégezték ezt a felmérést, akkor hitük megteremtheti az új Európát, mint ahogy a keresztyének hitre a görög-római civilizáció romjain is új világot alkotott.

Nincsenek örökké tartó civilizációk. Nem is arról van szó, hogy Európa megoldja-e jelenlegi válságát. A keresztyén hitre éppen az a jellemző, hogy megszabadít az aggodalmak béklyóiból. A hívő ember tudja, hogy a történelem középpontjában egy kereszt áll s tudja, hogy nem élhet utópiáknak, vagy a történelmi fejlődésnek az ábrándjaiban. Azt is jól tudja továbbá, hogy történelem utolsó szava nem az emberé. Megelégszik annak tudásával, hogy a történelemben küldetése van.

Vonjuk le a tanulságot: Első sorban megvédeni kell Európát?

Nem!
Meg kell élni a hitet Istenben, aki mindeneket újja teremti!

Megfontolásra és hozzászólásra közzeadjuk Dr. W. A. Vissert Hooff lelkész gondolatait. Előbb azonban újra ösztérelgáljuk végső következtetését: Európa fennmaradásának a feltétele élettel való hit, vagyis keresztyén magatartás.

és -magyarágunk fennmaradásának a feltétele?

A megújuló Európában újjászülendő néppé léteünk!
K. L.

Nyolcezer lelket számláló új református egyházzal gyarapodott a Református Világszövetség. A szíriai és libanoni református egyházat most vette fel tagjai közé a Ref. Világszövetség.

A pápai főiskola története.

(Harmadik, befejező közlemény.)
Az 1783-ik év — bizonyos korlátozásokkal — visszaadta a pápai reformátusok szabad vallásgyakorlatát és ezzel megkezdődött az egyház és iskola újjáteremtése. „Ex cineribus suis reviviscit” (hamvaiból újjáéledt) — hirdeti az iskola nagytermében elhelyezett márványtábla.

A császári parancs értelmében az egyház csak udvarra néző templomot építhet főutcai felénk, ezért az utcai részt paplaknak rendezik be, az iskola részére pedig megvásárolják a Torkos család Szent László-utcai házát. — Az építkezések és a magasabb igények szinte elviselhetetlen terhet rónak az üldözések folytán megfogyatkozott és elszegényedett reformátusokra. A tanulók száma egyre növekszik, immár két állandó professzorral van szükség s a gyűjtések eredménye sovány. — A Consistorium 1793-ban megbizta Márton István professzort, hogy írjon segélykérvényt a Bécsben lakó protestánsokhoz is. — Ilyen körülmények között épül fel még abban az évben a Collegium Főiskola-utcai kétemeletes szárnya.

Tűzvész, szegénység és a kor viszonyaiból adódó egyéb számos nehézség állandóan hátráltatja, sokszor pedig vissza is veti a tervek megvalósítását, de a pápai reformátusok nem alkuszak. Tudják, hogy Isten az elemek felett is Ur és hogy jelen van, amikor gyermekeinek az ereje fogy.

1797-ben a pápai iskola az egyházkerület anyaiskolájává lesz, 1804-ben pedig a két protestáns Egyház Pesten tanácskozó konventje az iskolát a debreceni és sárospataki iskolákkal egyenrangúnak nyilvánítja.

Most pedig mondjunk néhány szót a múlt század első felének a tanítási rendszeréről.

Gimnáziumnak csak a hat alsóbb osztályt tekintették s a három felső osztály, mint liceális tanfolyam, átmenetet képezett a gimnázium és az akadémia között. A gimnáziumi tantárgyak között legfontosabb volt a latin és görög nyelv. Hat osztály elvégzése után a tanulók többsége nemcsak hibátlanul beszélt és írt latinul, hanem „képes volt ékesen is írni ivekre menő disszertációkat s latin és magyar költeményeket szerezeni az olvasott latin költők mértékes alakzatai szerint”.

1800-tól kezdve a liceális osztályokban külföldi egyetemet is járt állandóan professzorok tanítottak. Az Akadémia theologiai, bölcsészeti és jogi karokra oszlott, s ezek a tudományos fejlődés során lépést tartottak a korrall. Kiss Ernő, már idézett munkájában, ezzel kapcsolatban a következőket írja: „Az 1797 óta lefolyt félszázad alatt, amióta főiskolánk a pápai egyház tulajdonából az egyházkerület birtokába ment át, felemelő látvány annak gyarapodása, akár a növendékek számának emelkedésére akár az újabb megújult tanszékek felállítására gondolunk vissza. Mindegyik évtizedre egy új rendes tanszék esik.”

Pedig a XIX. század első fele sem volt komoly nehézségek híján. Ezek közül csak az 1809 évi napoleoni betörésre és az 1831 évi kolerajárványra utalunk. Kiss Ernő feljegyzése szerint a kolera oly rettenetes pusztítást végzett, hogy mint a tatárjárás után a tatároktól, még elmenetele után is rettegtek tőle. A pápai főiskolára is gyászt hozott: 41 évi szolgálat után megfosztotta tudós professzorától, Márton Istvántól.

A negyvennyolcas események külön dicsőséges fejezetet nyitnak a főiskola történetében.

Pápa városát a március 15-i események hírére kivilágították, a diákok fáklýsmentet tartottak, a főiskolai nyomda pedig sokszorosítja a Talpra Magyar-t és a március 15-i proklamációt. A főiskola

tudós történelemprofesszora, Bocsor István, országos képviselő lesz, a fiatalság pedig elhatározza, hogy Pesten beáll az első honvédszázalójba. A szabadságért és hazájukért égő ifjak egy májusi éjszakán a „Három Rózsánál” bucsuznak, majd a felkelő nap első sugarai Bocsor István ablaka alatt találják őket.

A diákok üdvözlésére és bucsuzására többek között ezeket választja a professzor: „Önök a házáért harcolni indulnak s ha önök nem azt tennék, amit tesznek, mint kárba vesztett munkát szétépném irataimat s darabokra törve katedrám, mint tanári működésem hitvány emléket, irataimmal együtt elhamvasztanám”.

Pápa városa 1848 december utolsó napjaiban látott először ellenséges hadakat. Az 1849 évi áprilisi diadalmas csaták idején az ellenség visszavonul s nyomába érkezik a függetlenségi nyilatkozatnak, majd Buda visszafoglalásának a híre. Azután Kmetty vezetésével megérkeznek Budavár hősei s közzétűk többben a pápai diákok soraiból. A pápaiak kitörő örömmel fogadják a honvédeket, kiknek utcahosszat hangzik ajkán a dal: „Söprök a pápai utcát”. A honvédek megpihennek s másnap már indulnak a csornai csatába. Harmadnap sebesültekkel telik meg a főiskola is.

Az iskola e-korbeli jegyzőkönyveibe tekintve, a felsőbb osztálybeli és főiskolai diákok névsora helyén ezt a bejegyzést találjuk: „Az 1848-49-i iskolai évben a felsőbb tanodák megnyitása a háboru miatt elhalasztatott”.

A szabadságharc leverése után országzszerre megindul a vadászat a volt honvédek után. A pápai császári főbíró a főiskola növendékei között is fűrkészi őket, de írásbeli megkeresésére az iskola igazgatója ezt válaszolja: „Annak megállapítása, hogy ki volt honvéd és ki nem, a katonákat állító előjárásokra tartozik. A főiskolán a volt honvédeket kipuhatolni nem lehet”.

Az abszolutizmus bevezette a magyar iskolai életbe a porosz tantervet utánzó Thun-rendszert. Ez magában véve nem lett volna rossz, de minthogy a tanuló ifjúság elnémetesítését célozta, országzszerre ellenszenvet váltott ki. A történelmi tárgyakat németül kellett tanítani s ha azt egy iskola — magyar növendékeire tekintettel — lehetetlennek nyilvánította, az elveszítette nyilvánossági jogát. Így járt a pápai iskola is. Növendékeinek Sopronban kellett érettségizniük.

A Thun-rendszer a pápai jogakadémiát is áldozatul követelte, de ez az alkotmányos rend visszatartható volt az életre kelt és fennállott 1885-ig. — 1876 és 1890 között tanítóképzőintézet is növelte a pápai református főiskola tekintélyét, a theologiai akadémia pedig napjainkig adta a magyar református lelkészi kar egy részét.

A pápai diákok közül sokan fényes nevet szereztek maguknak. Hosszu volna elsorolni azokat a nagyságokat, akiket a pápai kollégium formált. Közülük Petőfinek, Jókainak, Thaly Kálmánnak és Eötvös Károlynak a nevét említjük csupán.

Végezetül szenteljünk néhány sort a pápai főiskolai nyomdának? Eötvös Lajos szerint („Századok” 1868 évi V. és X. füzet) e nyomdát 1577-ben alapította Huszár Dávid pápai lelképásztor. Ezek szerint az első magyar könyvnyomdák közé tartozik. Első terméke a Heidelbergi Káté magyar fordítása volt, majd sajtóján „különb-különb-féle hasznos magyar és deák (latin) könyvek nyomattak”, amint ezt Tóth Ferenc írja a Dunai Püspökök Életében.

1632-ben a nyomda a mostoha viszonyok folytán megszűnt s a főiskola csak 1837-ben kapott

újra jogot állandó nyomda állítására.

Kiss Ernő 1896-ban megjelent munkája alapján eddig szól a jelen sorok írójának pápai krónikája. (Folytatásra hívjuk a volt pápai diákokat.) — Ha történelmi tanulmányként íródott volna, akkor rövidségénél és adatokban szűkös voltánál fogva nem állná ki a történetek kritikáját. Viszont nem adatközlés a célja, hanem általa egy komolyan megszívlelendő tanácsot kívánunk közvetíteni a szét-szort magyarokhoz: Historia est magister vitae! Tanuljunk a történelemből! Erre hív magyarságunk és őseink védelmezte evangéliumi hitünk.

Hírek

Svájc egyik kis falujában egészen a legutóbbi napokig életben volt egy 1713-ból származó egyezmény, melynek alapján reformátusok és katolikusok közösen használták a község egyetlen templomát. A római egyház már 1917-ben hivatalosan megtiltotta közös templomok használatát, ennek az egyezménynek a felbontására azonban mégis csak most került sor. A római katolikusok 50 ezer svájci Frankot fizettek a protestánsoknak, amelynek fejében azok lemondtak a templom használatáról. A protestánsok most új templomot és gyülekezeti termet építenek.

Hol van Péter apostol sírja?
E kérdésre kívántak felelete tálni a Vatikán által folytatott ásatások.

Ismeretes az, hogy a Bibliában csak egyetlen utalást találunk Péter apostol halálára: „mikor pedig megöregszel kinyujtod a Te kezedet, és más övez fel Téged, és oda visz, ahova nem akarod”. „Ezt pedig azért monda-(Jézus)-, hogy jelentse, milyen halállal dicsőíti majd meg az Isten”. (János ev. 21. 18—19 v.) A hagyomány bizonyítja azt, hogy Péter Néro keresztyénülődése során mártírhalt. Római Kelemen a Korinthusiak-hoz Kr. u. 94. táján írt levelében emlékeztet Péter halálára. Más egyházatyák is, mint Antiochiai Ignatius, Papias és Alexandria Kelemen megismélik ezt. De egyik sem szól Péterről, mint Roma püspökéről. Irenaeus szerint Linus volt Róma első püspöke. Csak a 3. századtól kezdve állítják azt, hogy Péter Róma első püspöke volt.

Az említett és 1939-ben megkezdett ásatások során sem találtak meg Péter sírját, de régészeti szempontból igen érdekes leletekre bukkantak. A Szent Péter templom alatt találtak pl. egy pogány temetőrészt; egy keresztyén mauzóleumot s többek közt még egy emlékművet is, amelynek északi falában egy üres urna volt.

Hogy hol van Péter sírja, az máig nem ismeretes. Lehet, hogy akkori szokás szerint megégették és hamvait a Tiberisbe szórták.

„Az Ökuménikus Sajtószolgálat”, az Egyházak Világtanácsának genfi köznyomatos lapja mintegy háromszáz cím alatt összesítette a f. év januárjától jun. 30. ig között cikkeket. Magyar téma benne: Ökuménikus munka Magyarországon, továbbá: a Magyar református egyház Romániában - Románia címszó alatt. A tudósítás a magyar reformátusokról külön nem beszél. Csehszlovákiáról egyáltalán nem történt említés a féléstendő alatt.

A Svájci Protestáns Egyházak szövetsége Bazelben ülést tartott. Dr. Köchlin elnök foglalkozott Feldmann, szövetségi miniszter „felelmével”, aki az ökuménikus mozgalomról azt hiszi, hogy a mozgalom gyöngyöszeti az egyháznak az államhoz való kapcsolatát. Köchlin elnök megnyugtatta a minisztert, hogy ez a veszély nem forog fenn. Az egyháznak minden garanciája meg van arra, hogy

kifele is, befelé is ellenálljon. Feldmann nemrégén Barth Károly bázei professzort támadta...

Az Amerikai Magyar Református Szövetség Testvériség című lapja megírta, hogy az Amerikai Magyar Segélyakció közgyűlése és szűkebb bizottsága Dobozy Arthur ügyvezető titkár, aki a Segélyakció egyedüli európai megbízottjaként szerepel Európába küldte a menekült magyarok meglátogatására. Dobozy Arthur, aki valamikor a budapesti Lónyai-utcai református gimnáziumban tanult és sokáig a newyorki református egyházközség presbiteri tisztét is viselte, eddig már meglátogatta az olaszországi, triezsti, ausztriai, németországi magyar menekültek központjait. Meglátogatott táborokat, családokat és kapcsolatbalépett a magyar segélyszervekkel. Nemrégén a néps müncheni magyar protestáns gyülekezet istentiszteletén vett rész és utána hosszan elbeszélgetett a résztvevőkkel s a presbiterekkel. Az Amerikai Magyar Segélyakció 1948. ig nagyon sokat tett az otthoni magyarság szegénysorsu, vagy bajba jutott, csapással sújtott tagjaiért. Néhány év óta ezt a segítségnyújtást az otthoni rendszer lehetetlenné tette. Azóta mindjobban a menekültek felé fordul a Segélyakció figyelme.

A Kanadában megjelenő Új élet című komoly tartalmu evangéliumi lap „Csendes Percek” címen mindennapi házi áhitat tartására alkalmas füzetet ad ki. A füzet minden lapján egy napi anyag, bibliai rész, rövid elmélkedés, ima van. A füzetet magyar nyelven írták. Ara 35 cent. Megrendelhető: Dr. F. Ujlaki 1801 „P” Street N. W. Washington 6, D. C. U.S.A.

Az amerikai bloomfieldi teológián bensőséges meleg szeretettel ünnepelték dr. Dikovics János ötvenesztendő professzorságának évfordulóját. Ez a kiváló teologus az amerikai magyar református lelkészek egész sorát nevelte fel.

Az olasz kormány Savonarola születésének emlékére emlékbélyeget adott ki (Savonarola a hős előreformátor, akit a pápa evangéliumi igehirdetése miatt máglyán megégetett). Ezt a bélyeget kibocsátása után röviddel ismét visszavonták. Ez a 25 lírás bélyeg Savonarola arcképével jelenleg a legdrágább ritkaságok közé tartozik.

Margarite de Visnyey sz. dr. Sárközy Margit volt Caracas-i (Venezuela) lakost keresi unokabátyja Sárközy János. Kérjük közölje címét kiadóhivatalunkkal.

Az Egyetemes Egyháztanács (Conseil Oecuménique des Eglises) Evanstonban, a U. S. A. Illinois államában tartja második közgyűlést 1954 augusztus második felében. (Az első Amsterdamban volt 1948-ban.) A közgyűlésre 160 tag-egyház küldi el hivatalos képviselőit. A tanácskozásokon részt vesz még ezen felül 150 tanácsadó, 600 meghívott vendég s még számosan mások.

A közgyűlésnek ez lesz a központi témája: Krisztus, a világ reménysége.

„A konferencia nemcsak beszélni kíván erről a témáról — írja az Egyetemes Egyháztanács főtitkára a genfi La Vie Protestante július 10.-i számában — hanem ténylegesen nyújtani kívánja a reménységet azoknak, akik a konferencia tanúságát hallgatni fogják”.

A második európai ökuménikus ifjusági kongresszus július 24 és augusztus 3 között tartja üléseit Leyden mellett. Többek között előadói között szerepel H. Brugmans, a Bruges-i Európai Kollégium igazgatója és Denis de Rougemont, a Genfben székelő Európai kulturális Központ igazgatója is. E két illusztris előadó személyből arra következtetünk, hogy a kongresszus egyik célja az európai öntudat kialakítása.

HARANGSZÓ

Szerkeszti: Dr. Zayzon Sándor.

Amiről beszélnek.

Ha az ember a százféle szorakoztató újságot, napilapot forgatja megnéz egy filmet, elolvass egy regényt, mindenütt a családi élet problémája egyik legvitatottabb kérdése. Sokat foglalkoznak vele az egyházi lapok, gyűlések, sőt a törvényhozás is. A világháborúk után érzi mindenki, hogy a társadalom épületének ezek az alapkövei több mint egy felszázad óta szétmálolban vannak.

Bár a mai általános felfogás az, hogy mások a mindennapi élet törvényszerűségei és más az evangélium. Ha benne vagyunk a gyakorlati földi élet vásárában, az evangéliumnak hallgatnia kell, a tanítása szerint való élet lehetetlen, sőt hátrányos is, mert nem e földről való, túl magasztos. Ez korunk belenevelődött tévedése és csalódásainak, boldogtalanságainak az elrejtett oka. Éppen ezért talán nem érdektelen, ha ezt a sokat vitatott kérdést megvizsgáljuk az Ige fényében.

Mindjárt a szentírás elején olvashatjuk, hogy az Ur társat teremtett a férfi mellé, mert nem jó egyedül lennie. Eltársat támasztott, hogy megosztva mindent együtt legyenek az ő parancsainak követői, akaratának a munkásai és bennük és általuk örökítődjék tovább az első emberbe belelehelt isteni szellem.

Krisztus a farizeusok cselvető kérdésére felelve ezt mondja: A teremtés kezdete óta férfivá és asszonnyá teremté őket az Isten. Annakokáért elhagyja az ember az ő atyját és anyját és ragaszkodik az ő feleségéhez és lesznek kettem egy testté! Ezért többé nem két, hanem egy test. Annak okáért, amit Isten egyesít, az ember el ne válassza.

Pál apostol (Eph. lev. 5. 22...) hozzá forduló híveinek így világítja meg részletesen Megváltója szavait: Ti asszonyok, a ti férjeférjetekek engedelmesek legyetek, mint az Urnak. Mert a férj a feje a feleségnek, mint Krisztus is feje az egyháznak és ugyan ő megtartója a testnek. De miképpen az egyház engedelmes a Krisztusnak, azonképpen az asszonyok is engedelmesek legyenek mindenben férjöknek. Ti férfiak szeressétek a ti feleségeket, miképpen a Krisztus szeretette az egyházat és önmagát adta érte, hogy azt megszentelje, megtisztítván a víznek feredőjével az Ige által... Hanem azért ti is egyen-egyen, ki-ki úgy szeresse az ő feleségét, mint önmagát, az asszony pedig meglássa, hogy félje a férjét.

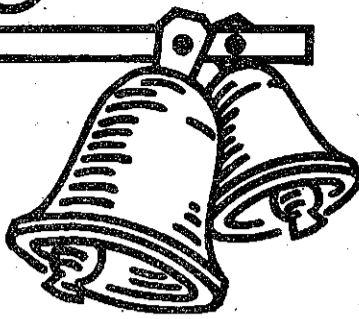
Az ilyen házasság, mely külső foglalatja a családi élet drágakövének, valóban Krisztusnak egy láthatatlan egyháza, melyben a szeretet parancsa a törvény, az égben kötötték, mert megszenteltetik az Ige által. Vajon hányan oltasták ezt azok közül, akik ennek a problémának a megoldását.

Hova fejlődött mindez hosszú évezredek alatt a bünbeesés folytán Istentől elszakadt emberi értelem által felépített jogrendszerben. Megmaradt belőle mint gyakran gunyosan emlegetett szólas: A házasságok az égben kötöttek, de lett belőle egy hivatalos szerződés. A házasság, mely törvényszerű formája a családi életnek egy pontosan meghatározott jogviszonylat, amelyben le van rögzítve a szerződő felek anyagi, erkölcsi, sőt testi kötelezettsége is, de az is le van fektetve, hogy a szerződő felek bármelyike milyen alapon mondhat fel a másiknak és milyen követelések támaszthatók a másik féllel szemben a szerződés felmon-

dása után. Krisztus egyházainak fenn van tartva az a lehetőség, hogy az előzetesen már szerződött felek közös ohajára megáldhatja utolag a frigyét, de csak akkor, ha bemutatják a hatosági iratot. A házasságnak a hatosági irat bemutatása nélkül megáldása törvényellenes cselekedet. Jogilag csak a világi hatóság előtt megkötött házasság érvényes, a csak egyháziilag megkötött törvénytelen.

Bár a formáltságoknak igen nagyok a lelki hatásai, mégis elveszteni jelentőségét, ha az evangélium szelleme lenne benne az életet adó, de-sajnosamint az első és érvényes a hatosági szerződés a formaiságban, s csak azután jön az egyház, úgy a lelkiségben is első a földi érdek és azután jön, ha egyáltalában jön, az evangéliumi szellem. Ennek alapja a századokra visszanyúló neveltség, melyet lát, olvas és hall gyermekkorától kezdve az ifjúság. A megértés, szeretet, lelki összhang mellett, az majd később az együttélés folyamán, fontos, hogy a jövőendő élettárs minél több vonalon „jó párti” legyen. A jövőendőbeli házastársakat összekötő szeretet leegyszerűsített egyszerű érzelmi kérés. Igen ritkán hozza össze őket az egymás megismeréséből fakadó lelki megértés és szeretet, hanem legtöbbször az érdek, vagy a testnek felleobano, de hamar befőgő indulatja, vagy kívülről befolyása és tanácsa. Ebben a házasságban valóban nem fejlődhet ki egy igazi családi élet. Mindenik fél elsősorban önmagát szereti és saját jogát és el ő nyét akarja biztosítani. Itt szükség van az egyenjogúsításra. Az utodok valóban csak a vér és test indulatjának a teremtményei, s igen gyakran teherátvitel, mert létezésük sok lemondást kíván.

Üssük fel megint az öreg bibliát, hogy lássuk meg a torzkép után az Isten akarata szerint való házasság és családi élet igazi valóját. Két egymásra nézve idegen lélek találkozik, valami talán csak tudat alatt vonza egymáshoz őket. Később tudatossá válik bennük a megismerés folytán, hogy egymásnak vannak teremtve; hogy valóban összetartoznak lelkileg, tudnak együtt imádkozni, örülni, szenvedni, egymásért áldozatot hozni, akkor egymáshoz kötik életüket nem hallgatva külső, ugynevezett joakaratu tanácsokra. Az együttélésükben tudják, hogy isteni rendelés egymás segítése, mert így jobban tudják betölteni földi kötelességeiket, jobban meg tudják tartani egymást a Krisztus utján, aki maga az Ut, Élet és Igazság minden igaz követőjére nézve. Együttélésüknek csak egy törvénye van: szeresd élettársadat, mint te magadat. Tudják, hogy mindketten gyarló emberek, tele hibával, ezért meg tudnak egymásnak bocsájtani, de tudnak felejtetni is a megbocsájtás után, mert megbocsájtani, de feledni nem tudni egyetlen a hideg gyűlölettel. Tudnak könyörülő szamaritanusok lenni, ha valamelyik nehéz sorsba jut. A gyermek nem a test és vér indulatjából született betolakodó, hanem Isten adománya. Egy reájuk bizott emberi testbe öltözött isteni szikra, akit kötelesek a Teremtővel szembeni felelősséggel úgy nevelni, hogy reá nézve is a Megváltó legyen az Ut, Élet és Igazság, s hogy be tudja tölteni hivatását, melyre küldötték. Egy ilyen házasságban nincs szükség jogbiztosításra, jogvédelemre és egyenjogúsításra, mert ez a családi élet Krisztus elrejtett láthatatlan egyháza, melynek látható földi feje,

védője és gondoskodoja a férfi, s a nő a szerető, megbecsülő, otthonukat ápoló élettársa. A férfi mindezt szereti családját és feleségét, mert ő boldogságának a szentélye az otthon, úgy mint Krisztus az ő egyházát és életét és munkáját adja értük. A nő szereti mindezt férjét és annak tudatában teljesíti hivatását, hogy ő a pápnője ennek a szentélynek. Az ilyen házasságot az Údvívító az ő egyházának fogja tekinteni, amelyért életét adta, hogy megváltsa és megszentelje az Ige által.

Az ilyen családi élet valóban a tartó köve minden emberi társadalomnak. Az erre felépített társadalomban valóban a szeretet két nagy parancsa fog csak érvényesülni, s így önmagától oldódik meg minden olyan társadalmi probléma, mely miatt ma milliók és milliók szenvednek. Az élet forrásához kell visszatérni, de ehhez meg kell változnia minden lélekformáló intézménynek, melyek ma-sajnos nyilvánírt vagy burkoltan a szabadszerelmet hirdetik, istenitük és példaképül állítják azokat a férfiakat és nőket, akik az önérdék-házasnak, az élet kiélésének, erkölcselenségnek, házasságtörésnek vagy a házasság és családi élet komédiává tételének a megtestesítői, mert ez a legjobb érdekesztő reklám, mely a legnagyobb üzleti hasznot biztosítja.

Egyetlen lelki újjászületéshez vezető út, meggyőzni az emberiséget arról, hogy az egész élet alapját képező házasságoknak, a családi élet foglalatának, a szó nemes és komoly értelmében és Krisztus tanítása szerint az égben kell köttetniök, vagyis a földi jogi farrak maradjanak szükséges külsőségek, melyet igazi krisztusi szellem tölt meg. A család legyen szentély és Krisztus láthatatlan egyházának egy téglája, melyben felnevelődhetik egy újjászületett lelkü új nemzedék.

Dr. u. Z.

Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk.

A jelen a mult következménye, a jövő a jelen keresztül a multban gyökerezik, a kibontakozás helye utja a mult tanulságainak a levonása, a jonak a megtartása, a hibák és tévedések belátása, jóvátetele és kiküszöbölése. Ezért hasznos, ha a mostani válságos és nehéz helyzetünkben szemünk visszatérünk és keressük a mult nagy tanulságait.

Az idézett mondás egyik legnagyobb magyarnak, az 1613—1629-ig uralkodó Bethlen Gábornak volt a jeimondata. Nem volt üres szolam csupán, hanem egész életfelfogásának, munkájának a lényege, mert el lehet mondani rola, hogy valóban mindennapi kenyere volt a biblia. Az evangélium és az imádság adott választ úgy uralkodói munkájának, mint magánéletének minden megoldando kérdésre.

Mélységes hite vezette Erdély kulturájának kiépítésében. A nevelés színvonalának emelésére az akkor leghíresebb külföldi tudósokat hívta meg az egyetemi jelleggel bíró gyulafehérvári és nagyenyedi kollegiumhoz. Az ifjúság színvonalát állami támogatással látogatta Anglia, Svédország, Németország és Olaszország világhírű egyetemelt. Mély református hite mellett teljes megértéssel támogatta a más egyházhoz tartozók igaz keresz-

tyéni és magyar törekvéseit is. Legszébb példája Káldy György segítése a Vulgata magyar fordításának kiadásában. Kora valóban a magyar műveltség második renaissance volt.

A milyen nagyvonalú és megértő volt a műveltség fejlesztésében, ugyanolyan volt politikája a nemzeti lélek megbékítésében és országának különböző jogi és népi csoportjainak egy közös munkára való összekapcsolásában. Pedig helyzete különösen nehéz volt nemcsak azért, mert a fejedelemség különböző jogviszonyu és nyelvű területekből tevődött össze, hanem mert elődei hibáit is jóvá kellett tennie. Külön jogviszonyu terület volt a Magyarországból Erdélyhez csatolt ugynevezett partium, külön jogterület volt a székelyek földje (Marostorda, Csik, Gyergyó, Udvarhely, Háromszék), de más volt az évszázadok óta itt élő szászok jogi helyzete is, emellett nagy számban éltek itt már ekkor is a kiváltságokkal nem rendelkező, akkor oláhoknak nevezett románok, akiknek háta mögött állott a két török protektorátus alatt élő oláh vajdaság. Elődei fegyveres kényszerrel megcsorbították a székelyek és szászok ősi jogait és megrontották a viszonyt a szomszédos vajdaságokkal. Ezzel megintgatták az erdélyi fejedelemségnek a mohácsi vész utáni tordai országgyűlésen lefektetett alkotmányos alapját. Megérezte mélyen vallásos lélekkel, hogy semmiféle jogfosztás és erőszakos központosítás nem szolgálja a fejedelemség hatalmának megerősödését. Az erőszakkal teremtett látszólagos nyugalom nem a békét jelenti és a közös munkát, csak elleplezője a rejtetten folyó és szervezkedő elégedetlenségnek és széthúzásnak. Ezért visszaállította a székelyek és szászok régi jogi helyzetét, igyekezett népi jellegűktől való megfosztás nélkül bevonni a románokat a nyugati magasabbrendű kulturaközösségbe és békés viszonyt teremtett a szomszédos vajdaságokkal. Mindenki tudta, mindenki érezte, hogy jót akar és jót tesz, magánélete épűgy mint közléte követendő mintakép volt, ezért akarata parancs volt a rendek előtt. Ez a csaknem korlátlan hatalma nem fegyvereken, erőszakon nyugodott, hanem egyéniségében gyökerezett. Nem a fejedelemség, hanem az erkölcsileg mindenki felett álló embernek hajtottak fejet.

Mint igaz krisztuskövető és mint bölcs államférfi tudta, hogy a szociális és gazdasági kérdések megoldása egyik legfontosabb alapfeltétele az ország kül-és belpolitikai helyzetének. Ezért megelőzve egész Európát bevezette az államirányított és támogatott bel-és külkereskedelmet és ezen az uton az ipar és termelői egészségét támogatták. Rendszere nem volt egy, az alattvalók érdekeit az államérdekekkel szemben gyakran hirtérbe szorító Colbertizmus, hanem egy mindenki érdekét szolgáló állami védnökség. Árucseré forgalmi egyezményt kötött a vissztermelés értékesítésére Velencével. Bekapcsolta országát a Levante-Hamburg-Boroszló-Rajnavidék, kereskedelmi vonalában, mely abban az időben a világkereskedelem egyedüli vonala volt. Ez az állami támogatás nagy fellendülést hozott úgy a mezőgazdasági, mint a kézműipari termelésben. Erre az időre esik Kassa, Debrecen és a többi alföldi városok felvirágzása is. Epigy emelte a fejedelemség jólétét és anyagi erejét a bányaiipar és az adozási rendszer újjászervezésével is. Mindebben egy alapfogalom vezette: az evangélium lelki kenyere mellett kötelessége gondoskodni arról is, hogy alattvalóinak meglegyen a mindennapi földi kenyere is. Ő hazája nagy családjának az apja, ezért kötelessége a nagy közösségbe tartozókat minden tekintetben gondoskodni.

Országának helyzetét két nagyhatalom között kellett egyensúlyba tartania. Egyfelől ott állott a török császárság, másik oldalon a német-római. Egész Europa önmagát marcangolta a harmincéves háborúban. Világosan látta, hogy mindkét irányban erőt kell mutatnia és megfelelő külpolitikai kapcsolatokot kell teremtenie.

A török udvar felé irányuló politikájának alapelve volt, megadni a császárnak, ami a császáré (ado és ajándék), de azért megőrizni cselekvési szabadságát és éreztetni azt, hogy ellenségeskedés esetén veszélyes lenne mint ellenfél.

Nyugat felé-mint meggyőződéses református-a protestáns államok szövetét segít kereste, minek, következtében a német-római császárság felé is biztosított és erős volt a helyzete.

Politikájának három alappillére volt: országa lakóinak, elsősorban a magyarságnak egy nagy lelki egységben való összefogása a közös munkára és a belső rend és nyugalom ezen az uton való biztosítása, egy abban a korban erős és jól megszerzett hadsereg fenntartása, nem háborus célból, hanem Erdély tekintélyének biztosítása céljából és arra az esetre, ha mégis kényszerülne háborút viselni, elismertetni a nagyhatalmakkal, hogy hazája döntő tényező az egyetemleges európai kérdések megoldásában.

Háborúba ténylegesen csak akkor avatkozott be, ha erre a helyzet elkerülhetetlenül kényszerítette, de akkor is kívárta lehetőleg az alkalmas pillanatot. Vereséget sohasem szenvedett, bár korának legnagyobb hadvezéreivel állott szembe. Mindig a taktikai megoldást kereste (Wallensteinnal való szembe állás a Vágnál) mert mint igaz keresztyének az volt a felfogása, ha belékényszerül a háborúba, úgy kell vezetnie, hogy egyetlen katonája se pusztuljon el, ha csak nem elkerülhetetlen. Győzni a legkisebb áldozattal és a legkisebb pusztítással.

Igy lett Erdély a kormányzása alatt a kulturának, békének és nyugodt fejlődésnek az országa belső életében, nyugaton és keleten egyaránt elismert döntő tényező és tekintély. Uralkodása valóban Erdély aranykora volt.

Lelki erőt adott neki az imádság és az evangélium, mely mindennapi lelki kenyere volt. Egy törekvése volt, hogy úgy családi életében, mint közéletében cselekedetei Isten akarata szerint valok legyenek, amennyire erre egy gyarló ember legjobb akarata mellett is képes. Nyugodtan mondhatta, kövessetek, mert ha úgy cselekesztek az mindnyájunk közös java. Alattvalói ellentmondás nélkül követték, nem rettegésből, nem hatalma miatt, hanem azért mert meghajoltak egyénisége előtt és tudták, hogy teljes bizalommal tehetik le hazájuk sorsát és saját sorsukat az ő kezébe.

„Historia est magister vitae” (történelem az élet tanítómestere) volt a rómaiak tanítása ez ez érvényes ma is. Ha végig gondoljuk Bethlen Gábor életét, levonhatjuk belőle a nagy tanulságot jelenlegi kötelességeinkre is.

Csak Istennel és Isten akarata szerint oldhatjuk meg jövőnk kérdését, mert csak így lesz áldás rajta. Minden ténykedésünkkel, minden elgondolásunkban lelki kenyereink és evangélium kell legyen.

Emigrációnak két nagy feladata van: megismertetni és elismertetni nyugattal hazánk döntő szerepét a multban és jövőben az európai kérdések megoldásában, s ezuton előkészíteni külpolitikai uton újjáépítést, nyitott szemmel járnunk tapasztalatokat és értékeket gyűjteni, hogy haza vihessük majd az újjáépítés belsőmunkájához, amint hazavitték annak idején a külföldön tanuló ifjak.

Dr. u. Z.